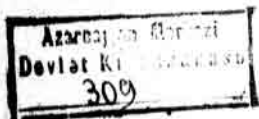

АЗЕРБАЙДЖАНСКИЙ МЕДИЦИНСКИЙ ЖУРНАЛ

№ 4 (52)

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР
АЗИЗ АЛИЕВ

ЗАМ. ОТВ. РЕДАКТОРА ПРОФ. П. Н. ПОПОВ
ЗАМ. ОТВ. РЕДАКТОРА ДОН. Г. К. АЛИЕВ

БАКУ — 1937

ƏZ. ƏLİJEV

Sensibilizasiyanın təsiri altında qanın morfologiyası

(Eksperimental tədqiqat).

Həm spesifik, həm də qeyri-spezifik fenomenləri öyrəndikdə, tədqiqatçıların əsas diqqəti, axır vaxta qədər, pato-morfologik şəklə nəzər alınmasında toplanmışdır. Bu fenomenlərin inkişaf və əmələ gəlməsi prosesində fiziologik halların (vəziyyətlərin) öyrənilməsinə həsr olunmuş əsərlər yalnız axır vaxtlarda artmış miqdarda meydana çıxmağa başlayır. Bu məqalədə, sensibilizasiyanın təsiri altında qan morfologiyasının tədqiqatını göstərəcəyik. Orqanizmin daxili hazırlıqından bəhs olunduqda, allergik hallarda qanın morfologik elementlərinin dəyişməsi, immuno-patologik xəstəliklərdə müvafiq meyllər əmələ gəlir. Buna görə qanın myajinasi, orqanizmin bir çox başqa hallarında, həm qanın özünün xəstəliklərinin etiologiya və patogenizminin mahiyyətini aydınlaşdırma və həm də diqqətli diaqnoz və proqnoz qoymaqdan ötrü bəyik əhəmiyyətə malikdir.

Bu məqalədə biz yalnız, sensibilizasiyanın təsiri altında qanın morfologiyasından bəhs edəcəyik. Məsələn, əgər itlərdə aparılan tədqiqatlar göstərsin ki, sensibilizasiya məqsədilə itlərə, hər 6 gündən bir, intraperitoneal olaraq 5 sm³ normal at zərdəyi injeksiya edilmiş. Çəmi hər bir it 13 həftəlik injeksiya almış, 14-ncü (həl edici) injeksiya isə axırıncı həftəlik injeksiyadan 14 gün sonra injeksiya edilmiş. Praktika altında olan 6 itdən — 2-si 14-çü (həl edici) injeksiya əfəslində ölmüş, qalan dörd isə 14-çü injeksiyanı da almış. Hər bir heyvan praktika altına daxil olmağından qabaq diqqətli surətdə myajinadan keçirilmiş və praktikadan qabaq qanın qurdu qovan-dərd-xlorlu qarabon almışdır. Normal at zərdəyinə olan daha erkən qazanılmış lyksək həssaslıq aradan çıxarmaq məqsədilə, praktikadan qabaq, eyni itlərin arqasının dərisi içərisinə həmin antigenin qontrol injeksiyaları edildi. Bytyn hallarda mənfəi nəticə alındı. Belə injeksiyalar isə itlərə sensibilizasiyanın axırında edildi. Sensibilizasiya dərəcəsi 24 saatdan sonra təkrari olaraq 5-çi gündə injeksiyadan sonra prof. V. T. Talalajevin sxeması üzrə təyin edildi. Qan morfologiyasının dəyişikliklərini öyrənmək üçün, sensibilizasiyadan qabaq periodik olaraq müntəzəm surətdə 5-çi, 10-ncü, 13-çü injeksiya, 14-çü (həl edici) injeksiyada və həl edici injeksiyadan iki gün sonra itlərin qanı myajinə götürüldü. Bu zaman aşağıdakı myajinələr aparıldı: hemoglobin eritrositlər, leqositlərin miqdarı, F. l., təyin edildi, hemogramma arqandan keçirilib nəhayət, retikulositlər və trombositlərin miqdarı təyin edildi.

1. Hemoglobinin. Sensibilizasiyanın təsiri altında praktika altında olan 6 itin hemoglobininin dinamikasında aşağıdakı dəyişiklikləri qeyd etməlidir (cədvəl № 1)

[illegible]

2. Eritrositlər. Seroilluzasiyanın təsirində, praqruq
tunda olan ilərdə eritrositlərin miqdarının dinamik surətdə dəşməsi,
hemoglobinləin dəşməsi xysusunda aldyqymyz mə'lumat ilə əysəytyn
tan gəllir (çədvəl № 2).

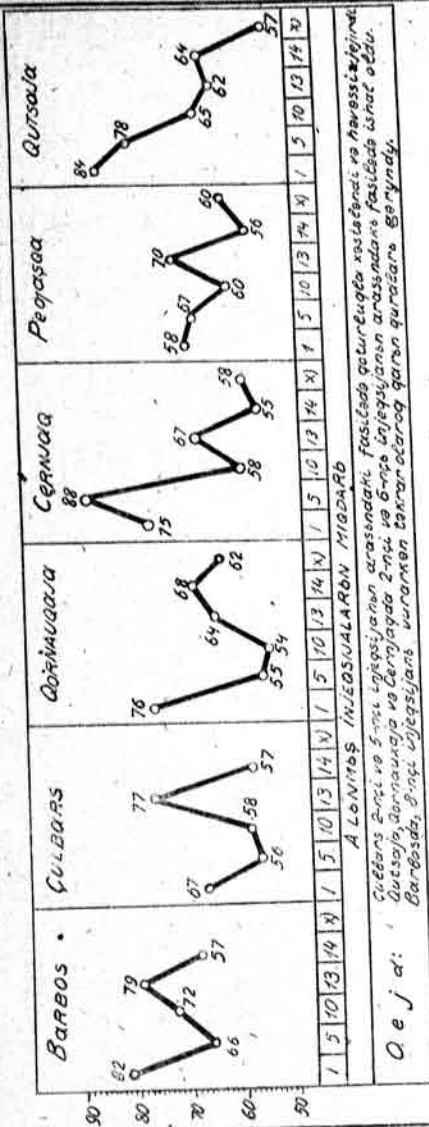
Tamamla sənədləşdirilmiş və, hall edilmiş injeksiyalar almış 3 halda, praktikanın axırına yaxın eritrositlərin miqdarı endi, xüsusən bu hal Qutsajada artıx gəzə-cərdə. Bu enmənin ədədi Cerniçada 0,7 milyon, Qornouxajada—0,3 mil. və Qutsajada—3 mil. idi. Peqəşqada praktikanın axırına yaxın eritrositlərin miqdarı əvvəlki səviyyəsinə qayıtdı (3,5 mil. olub 3,5 mil.-də qaldı). Sənədləşdirilən axırına yaxın praktika altında olan hejvanlarda eritrositlərin miqdarının enməsi, illərdə hemoqlobinin miqdarının bir vaxtda enməsinə mytəliq gəlir. 13 çy injeksiyadan sonra (bu, sytyn illərdə hemoqlobinin miqdarı çəhatindən dəxi qeyd edildiyi kimi) eritrositlərin miqdarının iyksəlməsinə tərəf tendensiya əmələ gəlir. Demək olar ki, sytyn hallarda 13 çy injeksiyadan sonra, qıvaaxı rəqəmə nisbətən rəyik rəqəm, 4 halda isə hatta ilk rəqəmdən daha artıx rəqəm (sənədləşdirilən) qədar: Çu'barsda 2,2 mil., Barsosda 1,1 mil., Qornouxajada 1,2 mil. və Peqəşqada 0,9 mil) aldx. 4 halda (2 haldan, jə'ni Cerniç və Peqəşqadan başqa) zərərən injeksiyasından sonra dəxi eritrositlərin miqdarının enməsinə tərəf tendensiya vardır; eritrositlərin miqdarının bu enməsi xüsusən Barsosda (1,2 mil.), Qornouxajada (1,4 m.) gəzə-cərdə; 2 halda (Çu'bars və Qutsajada) bu enmə kəşgin surətdə gəzə-cərdə (0,1 m. 0,5 mil. miqdarında). Cerniçqada, hemoqlobinin miqdarının 75%-dən 88-ədək bir vaxtda iyksəlməsilə eritrositlərin 5,1 m.-dən 5,4 m.-dək iyksəlməsi, 1-nçi injeksiya ilə 5-nçi injeksiya arasında qəfilədə işah vasitəsilə tərənən qan qatılaşması ilə izah etmək olar. Peqəşqada 1-çi və 5-çi injeksiyadakı fəsilədə hemoqlobinin eyni vaxtda enirən, eritrositlərin miqdarının iyksəlməsi bızdan əyri əəli olmaıax qəliir.

3. Lejqsitlər. Sənəkləşmənin təsiri altında, praqtiki al-
tında, olan illərdə, lejqsitlərin dinamikasında aşağıdakı şəklilən-
də (cədvəl № 3). Bir ilən (vutsəjədən) başqa, bəyten hallarda lej-
qsitlərin miqdarı, sənəkləşmə illərdən qəvəqə miqdarda nisbətən art-
d.

Содерж. №1

SENSIBILIZASIYANIN TƏSIRI ALTINDA
ITLARIN QANINDAKI HEMOGLOBIN

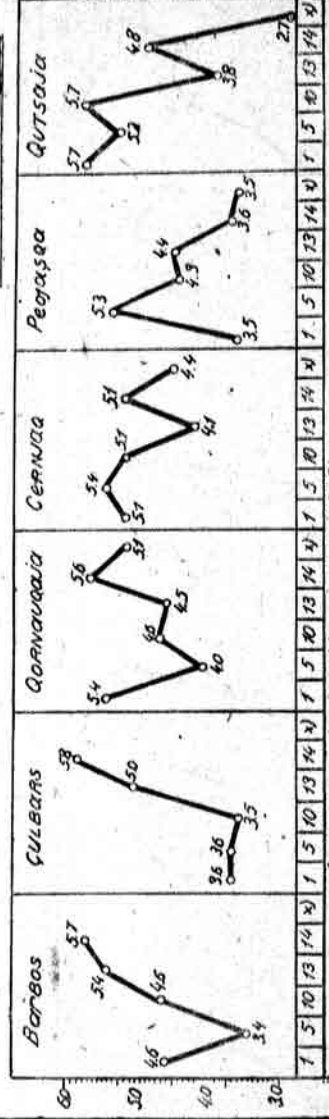
QAR6S6Q QIDA

x) Hæll edliçi injeqsiyadan 2şyn sonna.
3,0 sm kurbon 14at zarcıqıdan injeqsiyalaran miqdarı - 13.
14.nqy injeqsiya - hæll edliçi odub bşynen arteriyasına vurıdu

SENSIBILIZASIYANIN TƏSIRI ALTINDA ITLARIN QANINDAKI
eritrositlər — milyon

Qa.26569 on DA

ALBANY INFECTIOUS MIDDARB

[illegible]

x) Hælle edici injeqsijadan 2 g yn sonra.

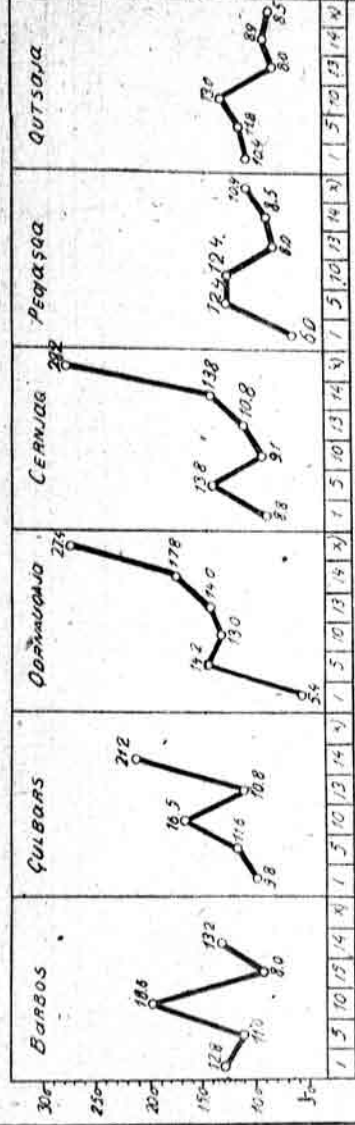
5.0 sm³ yurutan Nlat zardabon huzurloq injeqsija barmen miqdore - 13.

14-nü inieksiya-hell edici dər dər arteriyasına vuruldu.

Cadval N3

SENSIBILIZASIYANBN TƏSIRI
ALTUNDA İLƏRİN QANUNDAKİ LEİQOSITLƏR - MINLƏRLƏ

QAR656Q Q1DA

1000 S IN FASHION MIDWAY

Oeja:

0.3405 wt% 2.1000 mg 3.375H₂O

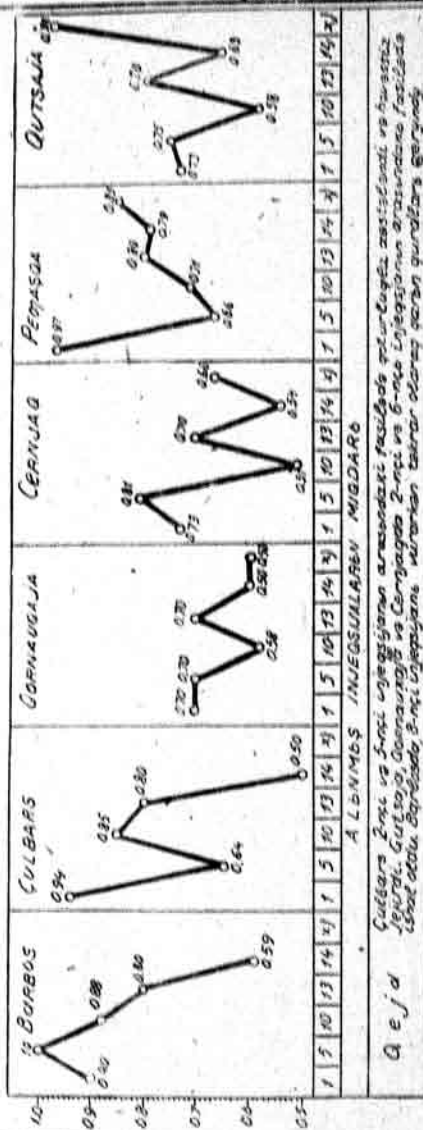
[illegible]

aus der Zeit der Entstehung der ersten Kulturen.

SENSIBILİZASİYANIN TƏSİRİ ALTINDA İTLƏRİN GƏNƏN F.1.

Şərd № 4

Qarışıq qılda

1) Həll edici inqisajlardan 2 gün sonra
5,0 sm³ vuruldu. Yat zərərindən hazırda inqisajların miqdarı - 13.
14-ü inqisaj - həll edici dərəcəyə qədər artırıldı.

Lejositlərin kəskin artması, xüsusən 3 ildə (Çulbars, Qornouxa, Cernjaq) qeyd edilir; birinci ildə lejositlərin artması, 19,4 min, ikinci ildə 22 min, üçüncü ildə isə - 11,4 min təşkil edir. Qalan illərdə lejositlərin artması kəskin sürətdə getməmişdir. Barnosda 0,4 min, Pexaşqada 4,4 artmışdır. Sensibilizasiya prosesində, yəni, lejositlərin artması deyil, ləşləməyə tərəf tendensiyası, olur. Praktiki təcrübə, birinci və ya ikinci inqisajdan qanax, ikinci təcrübə isə 13-ü inqisajdan sonra müşahidə edilir. Yəni, lejositlərin artması ləşləməyə, yəni, hemoqlobin, eritrositlər və rəng göstəricisinin sensibilizasiyanın axırına yaxın enməyə meylli varsa, lejositlərin, əksinə olaraq, ləşləməyə meylli vardır, axırına, isə, yəni, kəskin sürətdə getməmişdir.

4. Rəng göstəricisi. Praktiki təcrübə, birinci təcrübə, yəni, lejositlərin artması, ləşləməyə, yəni, hemoqlobin, eritrositlər və rəng göstəricisinin sensibilizasiyanın axırına yaxın enməyə meylli varsa, lejositlərin, əksinə olaraq, ləşləməyə meylli vardır, axırına, isə, yəni, kəskin sürətdə getməmişdir.

2. İldə: Çulbars və Pexaşqada rəng göstəricisinin kəskin sürətdə artması 1-inci və 5-inci inqisajların arasında, fasilədə alınır; bu enmə, birinci ildə - 0,3, ikinci ildə isə - 0,31-ə bərabər idi. Qalan 3 ildə (Barnos, Cernjaq və Qornouxa), əksinə olaraq, göstəricinin fasilədə rəng göstəricisinin artması gəryayır. Rəng göstəricisinin enməsi hemoqlobin və eritrositlərin miqdarının enməsi ilə paralel gedir.

5. Hemoqrammalar. Sensibilizasiyanın təsiri altında illərdə lejositlərin artması deyil, ləşləməyə, yəni, hemoqlobin, eritrositlər və rəng göstəricisinin sensibilizasiyanın axırına yaxın enməyə meylli varsa, lejositlərin, əksinə olaraq, ləşləməyə meylli vardır, axırına, isə, yəni, kəskin sürətdə getməmişdir.

Şərd № 5 a.
Barnos.

Sensibilizasiyanın təsiri altında illərin qanı.

Qarışıq qılda

İnqisajlar	Hemoqramma						
	Baz.	Eoz.	Miel.	Çavan	Conux.	Sequ.	Limf.
I	0	2	0	0	2	89	6
V	0	0	0	0	2	85	13
X	0	7	0	0	1	71	18
XIII	0	2	0	1	4	70	18
XIV	3	2	0	0	0	72	12
Həll edici inqisajdan 2 gün sonra	—	—	—	—	—	—	—

Barnosda 8 inqisajların, biridən, ləşləməyə, yəni, hemoqlobin, eritrositlər və rəng göstəricisinin sensibilizasiyanın axırına yaxın enməyə meylli varsa, lejositlərin, əksinə olaraq, ləşləməyə meylli vardır, axırına, isə, yəni, kəskin sürətdə getməmişdir.

Çədvəl № 5 a.
Çulnars.

Sensitivizasiyanın təsiri altında illərin qanı.
Qarışmış qılda.

İnfeqsijalar	Hemoqramma							
	Baz.	Eoz.	Miel.	Çavan.	Çunux.	Seqm.	Limf.	Mon.
I.	0	1	0	0	3	71	21	4
V.	0	6	0	0	2	69	17	4
X.	0	7	0	1	3	44	16	0
XIII.	0	0	0	0	4	5	25	2
XIV.	0	1	0	1	1	82	11	4
Həll edici İnfeqsijadan 2 gyn sonra	—	—	—	—	—	—	—	—

Çulnars 2-nci və 5-ci İnfeqsijaların arasındakı fasilədə qoturlux, ilə xəstələnmiş və istillənmiş jemiştir.
Hərəkətə 5,0 sm vurulan n/ət zərərənən hazırliq İnfeqsijalarının miqdarı 13-dyr.
14-ncy həll edici İnfeqsija, nöjək arterijasına vuruldu.

Çədvəl № 5 ç.

Qornouxaja.

Sensitivizasiyanın təsiri altında illərin qanı.
Qarışmış qılda.

İnfeqsijalar	Hemoqramma							
	Baz.	Eoz.	Miel.	Çavan.	Çunux.	Seqm.	Limf.	Mon.
I.	0	4	0	0	3	67	20	0
V.	0	1	0	0	4	94	1	0
X.	0	3	0	2	6	79	9	0
XIII.	0	4	0	0	7	76	11	3
XIV.	0	0	0	0	9	64	27	0
Həll edici İnfeqsijadan 2 gyn sonra	1	1	0	0	4	85	7	2

Qornouxajada 2-nci və 6-nci İnfeqsija arasındakı fasilədə ishal olmuşdur.
Hərəkətə 5,0 sm vurulan n/ət zərərənən hazırliq İnfeqsijalarının miqdarı 13-dyr.
14-ncy həll edici İnfeqsija, nöjək arterijasına vuruldu.

Çədvəl № 5 c.

Cernjaq.

Sensitivizasiyanın təsiri altında illərin qanı.
Qarışmış qılda.

İnfeqsijalar	Hemoqramma							
	Baz.	Eoz.	Miel.	Çavan.	Çunux.	Seqm.	Limf.	Mon.
I.	0	10	0	0	2	25	32	2
V.	0	0	0	0	0	89	8	3
X.	2	7	5	7	8	62	4	5
XIII.	0	11	0	8	7	62	14	5
XIV.	2	0	0	0	4	55	9	0
Həll edici İnfeqsijadan 2 gyn sonra	0	2	0	0	4	67	22	5

Cernjaqda 2-nci və 6-nci İnfeqsija arasındakı fasilədə ishal olmuşdur.
Hərəkətə 5,0 sm vurulan n/ət zərərənən hazırliq İnfeqsijalarının miqdarı 13-dyr.
14-ncy həll edici İnfeqsija, nöjək arterijasına vuruldu.

Çədvəl № 5 d.

Sensitivizasiyanın təsiri altında illərin qanı.
Qarışmış qılda.

İnfeqsijalar.	Hemoqramma							
	Baz.	Eoz.	Miel.	Çavan.	Çunux.	Seqm.	Limf.	Mon.
I.	0	1	0	0	2	86	8	3
V.	0	2	0	0	0	90	8	0
X.	0	4	0	0	4	69	17	6
XIII.	0	7	0	0	3	56	31	3
XIV.	0	2	0	1	7	71	13	6
Həll edici İnfeqsijadan 2 gyn sonra	0	1	0	1	8	81	6	3

Hərəkətə 5,0 sm vurulan n/ət zərərənən hazırliq İnfeqsijalarının miqdarı 13-dyr.
14-ncy həll edici İnfeqsija, nöjək arterijasına vuruldu.

Çədvəl № 5 e.

Qutsaja.

Sensitivizasiyanın təsiri altında illərin qanı.
Qarışmış qılda.

İnfeqsijalar	Hemoqramma							
	Baz.	Eoz.	Miel.	Çavan.	Çunux.	Seqm.	Limf.	Mon.
I.	0	3	0	0	3	75	25	2
V.	0	1	0	1	2	81	11	1
X.	0	5	0	1	4	75	7	8
XIII.	0	1	0	0	7	60	26	6
XIV.	0	2	0	0	4	74	17	3
Həll edici İnfeqsijadan 2 gyn sonra	0	3	0	0	2	74	18	3

Qutsajada 2-nci və 6-nci İnfeqsija arasındakı fasilədə ishal olmuşdur.
Hərəkətə 5,0 sm vurulan n/ət zərərənən hazırliq İnfeqsijalarının miqdarı 13-dyr.
14-ncy həll edici İnfeqsija, nöjək arterijasına vuruldu.

Bazofillər: 3 halda (Çulnars, Qornouxaja və Qutsajada) həm İnfeqsijadan qanax və həm də sensitivizasiya prosesində bazofillər gorynmədi. 3 halda (Barnos, Qornouxaja və Cernjaqda) sensitivizasiya prosesində periferik qanda bazofillər: Barnosda XIV İnfeqsijadan sonra (3%), Cernjaqda X İnfeqsijadan XIV İnfeqsijaya kimi (2-sar %) və Qornouxajada X İnfeqsijadan sonra (1%) zahira çıxar; Cernjaqda həll edici İnfeqsijadan sonra zahira çıxan bazofillər jendən jox olurlar. Yumultu, səlləmək lazımdır ki, sensitivizasiya prosesində bəzi hallarda bazofillərin artması tendensiya olur, hərədən qejd etməlidir ki, belə artma tək-tək hallarda gorynır.

Eozinofillər. Allergik-anafilaqtik proseslər zamanı qanda və toxumalarda, xarakterli hadisə sifatında, eozinofil hüceyrələrin artması tez-tez müşahidə olunur. Şlext, anafilaqtik zamanı kəskin eozinofiliyanı həmişə müşahidə etmişdir. Şlextin rə'iyyə eozinofil hüceyrələrin dənələri, cox ehtimal ki, jad cinsli zylalın jendən işlənməsində iştirak edirlər. Eozinofillərin miqdarının tərəddydələri (dəjismələri) nytyn mymkyn olan İntoqsikazijalarda müşahidə olunur. İntoqsikazianın başlanğıcında, adətən eozinopeniya olus nəticədə toqsikadan (posttoqsik), eozinofiliya ilə əvəz edilir. Eozinofillərin sayının bu toqsik tərəddydələri, öz-özlyində, allergik halb göstərir. Ştorm-Van-Leven və Nigerc demək olar ki, nytyn allergiklərin qanında eozinofiliya qormuşlardır. Anqax eozinofillərin artması xəstəliyin aqırlıq ilə parallel gətməyir.

Myxtəlif, müşahidələri gözəndə keçirilən əjdən olur ki, allergik hadisələr zamanı olan eozinofilija-örqanizmin eozinofil reaqsiyasının jəlnəz əlr qismidir. Tamamila mymkyndyr ki, aytyñ bu hadisələri rəbitəlandırılçı həlqəsi—həjvan zyləli molekuləsinin myşən əsas qomponentlərinin myşət hemotoqsisidir. Eozinofil reaqsiya praqtik nəqətl-nəzərdən, örganizmin ədətən zərərsiz maddələrə olan allergik reaqsiyasının qriteriumunu əxtərdəyimiz hallarda xysusan myşəymdyr. Eozinofillərin, ədi şərəitdə indiferent olan maddə-injeqsiyasından sonra baş verən juxarja və əşaqəja əjdən tərəddydyləri, „allergik reaqsiya“ diaqnozunun məhkəmələnməsidir (Qemmerer). 3. halda (Peqəşqə, Çulaars və Barbosda), sensibillizasiyanın təsiri altında, 1-dən XIII-jədək injeqsiyanın fəsiləsində eozinofillərin artması baş verir, həll edici injeqsiyadan sonra isə, eozinofillərin miqdary jəniden əvvəlki səviyyə qajədyr. Məsələn, Peqəşqada, əksinə olaraq, eozinofillərin artması XIII injeqsiyadan sonra (artma—6%), Çulaarsda X injeqsiyadan sonra (artma—6%), Barbosda da X injeqsiyadan sonra (artma—5%) gərynyr. Cernjaqda, injeqsiyadan qəvax, onsəz də eozinofilija (10%) var idi ki, bu da V injeqsiyadan sonra jox (0%) oldu, sonra X və XIII injeqsiyadan sonra təzədən mejdana səxəb (7), 11%) və XIV injeqsiyadan sonra jənə də jox oldu. Həll edici injeqsiyadan sonra eozinofillər qənda normal miqdarda—2% qəlyr.

Qornouxajada, eozinofillərin miqdary, injeqsiyadan qəvax—norma hyudurlarında (4%) idi, sensibillizasiyanın təsiri altında onların miqdary ənərək (3% olaraq), XIV injeqsiyadan sonra əysəytyñ jox olur. Həll edici injeqsiyadan sonra qənda eozinofillərin miqdary normal—1% idi. Qutsajada eozinofillərin miqdary, sensibillizasiyanın təsiri altında norma hyudurlarında (1%-dən 5%-ədək) dəjislərək, sensibillizasiyanın əxəryə jəxyn 3% hyudurlarında təjiln edilir. Yumumijətlə, səjləmək lazəmdyr ki, sensibillizasiyanın təsiri altında eozinofillərin miqdarynın artmağa mejli olur, sensibillizasiyanın əxəryə jəxyn isə normaja qədər bəvəvərləşir.

Cuxuxnyvəllilər. Sensibillizasiyanın təsiri altında cuxuxnyvəllərin dəjisməsi aytyñ hallarda analogik (ejni) sensibillizasiya və çəvən formaların mejdana səxması prosesində cuxuxnyvəllərin miqdarynın artmağa mejillilijə şəkildədir. Məsələn: 4 itdə (Cernjaq, Qornouxaja, Qutsaja və Çulaarsda) cuxuxnyvəllərin miqdarynın artması, jə çəvən formaların (Cernjaqda—7% Qornouxajada—2%, Qutsajada 1% və Çulaarsda—1%) mejdana səxması ilə birlikdə əmələ gəlir, ləkin sensibillizasiyanın əxəryə jəxyn çəvən formalar qəndan əysəytyñ jox olurlar, cuxuxnyvəllərin miqdary isə itlərin cuxusunda (Qutsaja, Cernjaq, Qornouxaja və Çulaarsda) jə azəlyr və jə bəvəvərləşir. Cuxuxnyvəllərin miqdarynın artması Cernjaqda 6%, Qornouxajada 6%, Qutsajada 4% və Çulaarsda 1%-dir, Qalan iki itə (Peqəşqə və Barbosda) gəldikdə, onlarda da, əvvəlki 4 itdəki kimi, cuxuxnyvəllərin miqdarynın artması gərynyr, bu halda cuxuxnyvəllərin məqsimal artması XIV injeqsiyadan sonrakı sensibillizasiyasının son fəzəsə ilə rəbitəlidir; qəjd etməlidir ki, bu vaqta jəxyn çəvənlərdə-Peqəşqada XIV injeqsiyadan sonra 1%, Barbosda isə XIII injeqsiyadan sonra jənə 1%-mejdana səxəb. Cuxuxnyvəllərin məqsimal artması Peqəşqada 6%, Barbosda 7%-dir. Beləliklə, sensibillizasiya zamanı cuxuxnyvəllərin miqdarynın artması və çəvənlərin mejdana səxması praqtiqə altında olan itlərdə qənan şəklinin xəraqətli xysusijətidir.

Segmentillər. Sensibillizasiyanın təsiri altında segmentli lej-qositlərin miqdarynın artmağa əzəçə mejli olur və jə sensibillizasiyanın əxəryə jəxyn əvvəlki səviyyə qajədyr.

3 itdə (Çulaars, Qornouxaja və Cernjaqda) sensibillizasiyanın əxəryə jəxyn segmentillərin miqdarynın artması əzəçə artması gərynyr; məsələn: Çulaarsda 71% idi, 82% (artma 11%) oldu, Qornouxajada 67% idi, 85% (artma 18) oldu və Cernjaqda 55% idi, 67% (artma 12%) oldu.

2 itdə (Qutsaja və Peqəşqada), sensibillizasiya prosesində segmentillərin tərəddyd etməsinə (dəjisməsinə) bəxmajaraq, əxəryə jəxyn onların miqdary bəvəvərləşir; Qutsajada 75% idi, 74 oldu; Peqəşqada 86% idi, 18% oldu. Jəlnəz Barbosda sensibillizasiyanın əxəryə jəxyn segmentillərin miqdarynın azalması gərynyr: 89% idi, 78% (fərq 17%) oldu.

Limfositlər. Sensibillizasiyanın təsiri altında, limfositlərin miqdary, Cernjaq ilə Qutsajadan başqa, itlərdə artma verir ki, bu da XIV injeqsiyadan sonra jox olur. Qəjd etməlidir ki, sensibillizasiya prosesində limfositlərin miqdarynın artması və azalması sola mejl ilə səxə surətdə rəbitəlidir; zərdən injeqsiyasından sonra cuxuxnyvəllər və segmentillərin yumumijətlə miqdarynın artması əldəyimiz hallarda, limfositlərin miqdary kejlilnir və bu hal əksinə olur. Bu hal, xysusan Qornouxajada demonstrativdir ki, onda V injeqsiyadan sonra segmentillərin miqdary 67%-dən 94%-ə kimi artır, limfositlərin miqdary isə 20%-dən 1%-ə kimi enir. Təxminən belə bir şəkil Cernjaqda da əlində; bunda V injeqsiyadan sonra cuxuxnyvəllər 55%-dən 89%-ə kimi artır, limfositlər isə 32%-dən 8%-ə kimi dşyır.

Monositlər. 4 itdə (Barbosda, Qutsajada, Peqəşqə və Çulaarsda) sensibillizasiya myddətində monositlərin artması gərynyr, xysusan X injeqsiyadan sonra və sensibillizasiyanın əxəryə jəxyn ilk səviyyəsinə kimi cətyr. Monositlərin artması yumumijətlə kəşgin surətdə gəzə cərymər; Barbosda 3%, Qutsajada 6%, Peqəşqada 3% və Çulaarsda 8%-dir. Cernjaqda XIV injeqsiyadan sonra monositlərin azalması müşahidə edilməyir. Qornouxajada sensibillizasiyadan qəvax monositlərin miqdary norma hyudurlarında (6%) idi, V injeqsiyadan XIII injeqsiyaya kimi olan fəsilədə onlar jox olur; XIII injeqsiyadan sonra onlar çəmsi 3% olur, XIV injeqsiyadan sonra, jənə də jox olub, həll edici injeqsiyadan iki gyn sonra təzədən (2%) mejdana səxərlər.

6. Retikulositlər. Sensibillizasiyanın itlərdə retikulositlərin dəjisməsi əşaqədəki tərzdə gəzə cərymər:

Normal at zərdəyinin 14 injeqsiyasının əlmə 4 itdə (Cernjaq, Qornouxaja, Qutsaja və Peqəşqada), 2 halda (Qutsaja və Peqəşqada) isə hətta həll edici injeqsiyadan iki gyn sonra retikulositlərin artması əlində. Hər iki itdə retikulositlərin ən cux (məqsimal) artması 13-ncy injeqsiyaya mytəbiq gəlir; məsələn Qutsajada 12%-ədək, Peqəşqada isə 10%-ədək. Qalan 2 itdə (Cernjaq və Qornouxajada) həll edici injeqsiyadan iki gyn sonra, əksinə olaraq, əvvəlkindən əşaqə rəqəmlər əlində; məsələn: Cernjaqda, injeqsiyadan qəvax retikulositlərin miqdary 4,0% idi, həll edici injeqsiyadan sonra 2,0% (azalma 2,0%) oldu; Qornouxajada injeqsiyadan qəvax 4,3% idi, həll edici injeqsiyadan sonra isə 3,0 (fərq 1,3%) oldu. Ançax 14-ncy injeqsiyaya qədər, sensibillizasiya prosesində onlarda da retikulositlərin miqdarynın artmasına tendensiya olmuşdur, xysusan bu hal Qornouxajada gəzə cəryr ki, onda birinci iki hala analogik olaraq, gərkəmi artma 13-ncy injeqsiyaya mytəbiqdir. Hərəsi 13 həzərləq injeqsiyası əlmə, ançax həll edici injeqsiya əlməmiş iki itdə (Barbos və Çulaarsda) retikulositlərin miqdarynın çyzi tərəddyd-lərini (dəjismələrini) müşahidə etdik. Barbosda, 14-ncy injeqsiyanın momentinə jəxyn, Çulaarsda isə 13-ncy injeqsiyanın momentinə jəxyn retikulositlərin ən artx (məqsimal) miqdary müşahidə olundu; ləkin sonra artx 14-ncy injeqsiyaya jəxyn o gərkəmi surətdə azaldı.

Yumumijətlə, səjləmək lazəmdyr ki, tam sensibillizasiyanın myddətində halların cuxunda retikulositlərin miqdarynın artması baş verir ki,

nunlar da 14-ncü injeqsiyaya yaxın cəxusunda kəskin surətdə azalır və həll edici injeqsiyadan sonra (həll edici injeqsiyadan iki gün sonra) retikulositlərin artması şəklində alınır.

7. Trombositlər. Sensibilizasiyanın təsiri altında itlərdə trombositlər aşağıdakı tərzdə dəyişmişlərdir. Normal at zərdəmənin 14-ncü injeqsiyanı tamamilə almış 3 itdə (Qornouxaja, Peqəşqa və Qutsajada) həll edici injeqsiyadan iki gün sonra, trombositlərin miqdarının sensibilizasiyadan qabaqkı rəqəmə nisbətən artması alındı. Bir halda (Qutsajada bu artma kəskin surətdə, Peqəşqa və Qornouxajada isə zəif surətdə gözə carırdı. Məsələn: bu artma, Qornouxajada 5 min, Peqəşqada 15 min, Qutsajada 85 min miqdarında ifadə olunurdu. 14-ncü injeqsiyanı həmçinin tamamilə almış başqa itdə (Cernjaqda) həll edici injeqsiyadan iki gün sonra, əksinə olaraq trombositlərin miqdarının kəskin enməsi alındı: 265 min idi, 175 min (fərq 90 min) oldu.

Baraos və Çulbarsa gəldikdə, onlarda trombositlərin son miqdarını jəhəti 14-ncü injeqsiyaya qədər aparıldı, bu zaman tamamilə zidd, rəqəmlər alındı. Bir halda (Baraosda) trombositlərin kəskin surətdə (52 min) artması, başqasında (Çulbarsda) isə kəskin surətdə (85 min) azalması müşahidə olundu.

Axırınçı iki itdə birinci injeqsiyalardan sonra dərhal trombositlərin miqdarının enməsinə meyl gəyindy. Baraosda sonralar tədricən artma əmələ gəlir, Çulbarsda isə enmə (azalma) 14-ncü injeqsiyaya qədər həmişə belə davam edir.

Ümumiyyətlə, söyləmək lazımdır ki, trombositlər sensibilizasiyanın təsiri altında müxtəlif şəkildə halların bir qisminə — iyksəlmə, bir qisminə isə enmə verirlər.

Sensibilizasiyanın təsiri altında qanın morfolojiyasının dəyişməsi qanuniliyi xəsusunda tamamilə müəyyən nəticələr çıxarmaqdan ötrü göstərdiyimiz dəlillər, əlbəttə, kafi deyildir, lakin artıq əlizin dəlillərimiz göstərir ki, bir sıra hallarda morfolojiya dəlillərinin araşdırılması sensibilizasiya proseslərindən ötrü xarakterli olan tamamilə aiddən şəkl verir.